

De rijkdom van eenvoud

SACROMONTE

Het is de plek met het mooiste uitzicht van Spanje, de heuvels boven Granada. De inwoners van de grotwoningen hier kijken schitterend uit op het Alhambra. Ze vieren het leven, elke dag, ook al hebben ze weinig geld. Fotograaf Jolande Schotten bezocht Sacromonte en Valparaíso en werd met open armen en verse tomaten ontvangen.

TEKST EN FOTO'S JOLANDE SCHOTTEN

Op de stoep van een straatje in het Albaicín speelt een gitarist de sterren van de hemel. 'Vraag daar naar María,' zegt hij, wanneer ik informeer naar de grotten van Sacromonte. Met het Alhambra steeds rechts van me klim ik verder. Ik passeer het toeristische pleintje Mirador de San Nicolás, vanwaar je goed zicht hebt op het Alhambra en waar met name tegen zonsondergang mensen bij elkaar komen om het gouden licht op het Rode Paleis te zien dalen. Er is muziek en er wordt gedanst. Roma laten er hun gitaren en stem huilen en juichen. De flamenco is overal.

Eeuwenoude grot

Ik bereik de wijk Sacromonte, maar ik klim verder, de witte huizen voorbij tot er enkel smalle paadjes zijn waar ik mijn benen openhaal aan stekelige planten. Grote openingen

in de rotswanden, die al dan niet zijn afgesloten met doeken, golfplaten of een eenvoudige deur, verraden dat ik in de heuvels van Valparaíso ben. María blijkt niet moeilijk te vinden, twee keer vragen is voldoende. De kleine, tengere vrouw noodt me direct binnen en dankbaar geef ik gehoor aan haar uitnodiging. De grot waarin ze woont is eeuwenoud en niemand weet met zekerheid door wie deze grotten van Sacromonte en Valparaíso zijn gemaakt. María is hartelijk en gastvrij en leidt me trots rond. Er zijn twee slaapkamers, waarvan eentje met een kleine opening naar buiten, voor licht en ventilatie. Er is een eenvoudige 'natte cel', een keuken (ook met een opening) en, direct bij de ingang, de woonkamer. Armando, een goede vriend van María die in een lagergelegen grot woont, vult de watertank bij. María vertelt over de bewoners van het gebied, legt uit hoe een toilet hier

werkt en hoe het zit met water en elektriciteit. Terwijl ze koffie voor ons zet kijkt ze steeds even gebiologeerd naar een fors tv-scherm.

Moorse schatten

In 1492 verdreven de Reyes Católicos de laatste Moorse heerser Abu Abdallah, die door de christenen Boabdil werd genoemd, uit zijn koninkrijk Granada. Alle Moren moesten het Alhambra verlaten. Het verhaal gaat dat ze voordat ze naar Noord-Afrika vertrokken hun kostbaarheden in de olijfgaarden rond Granada begroeven, omdat reizen met zoveel spullen zwaar en gevaarlijk was. De - veelal zwarte - slaven werden vrijgelaten en moesten het zonder middelen van bestaan verder maar uitzoeken. Zij zouden op zoek zijn gegaan naar de begraven rijkdommen, groeven daartoe in de omringende heuvels en betrokken de zo ontstane grotten voor bewoning.

Dat zou ook de reden zijn dat een deel van het gebied Barranco de los Negros wordt genoemd. Het is overigens niet bekend of er ooit schatten zijn gevonden. Aangenomen wordt dat de meeste grotten in de 16^e eeuw zijn ontstaan, nadat de moslims en joden uit hun huizen waren verdreven en zich vermoedelijk hadden gemengd met nomadische Roma. De grotwoningen vormden goedkoop onderdak voor hen. Ze lagen buiten de muren van de stad en stonden daardoor buiten de administratieve en kerkelijke controle. Dat was handig in een tijd waarin de religieuze tolerantie steeds meer afnam en de vervolging van niet-katholieken verhardde tijdens de Inquisitie. Bevolkten nog niet zo lang geleden bijna alleen maar Roma dit gebied (door Federico García Lorca beschreven in zijn boek *Romancero Gitano*), tegenwoordig worden veel van de eenvoudige grotten in de heuvels

→

Terwijl
María koffie
voor ons
zet kijkt ze
steeds even
gebiologeerd
naar een fors
tv-scherm

Nu worden steeds meer grotten bewoond door avontuurlijke jongeren, die er een tijdje blijven om daarna weer verder de wereld in te trekken

rondom Sacromonte bewoond door avontuurlijke jongeren uit diverse landen, die een tijdje in een grot wonen om daarna weer verder de wereld in te trekken. Maar je vindt hier nu ook Spaanse gezinnen met kinderen, Afrikaanse immigranten en mensen met psychische of verslavingsproblemen. Meerdere keren heeft men mij voor deze buurt gewaarschuwd en juist daardoor ben ik verrast door de vriendelijke gastvrijheid. 's Avonds wordt er steevast muziek gemaakt en bewoners zorgen voor elkaar als het nodig is.

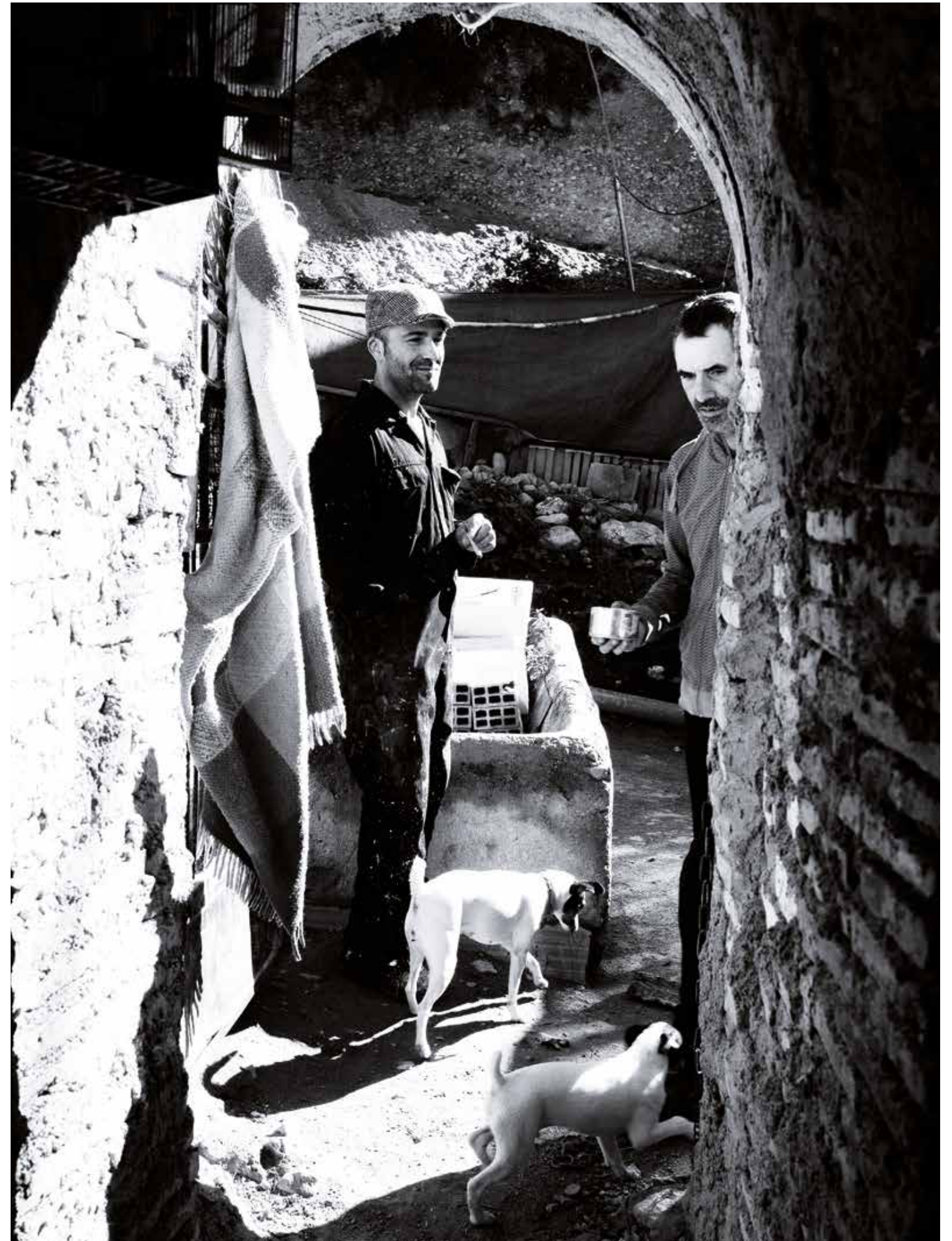
Wiet uit de moestuin

Ik beloof terug te komen om foto's te brengen maar op de terugweg wordt mijn camera gestolen. Niet in Sacromonte, maar in de zeer toeristische wijk Albaicín. En niet door Spanjaarden, maar door criminele buitenlanders. Zes weken later ben ik weer in Granada omdat ik terug wil naar de bewoners van de heuvels van Valparaíso. Een oudere man is aan het werk bij grotten die al sinds mensenheugenis eigendom van zijn familie zijn. Hij woont er niet maar gebruikt ze voor opslag en als stal voor kippen, geiten en een paard. Iets verderop ontmoet ik Néftali, die bezig is om zelf een grot te hakken. 'Dat zal jaren gaan duren,' laat hij weten. Net aan past er een matras in een smalle uitgehakte ruimte, dat is zijn slaapplek. Met een kwast spettert hij witte kalk op de stenen naast de ingang. Veel wit in en om de grot zorgt namelijk voor zoveel mogelijk licht binnenin en weert ongedierte. Hij neemt me met plezier op sleeptouw en via de smalle padjes komen we langs talloze grotten die bewoond zijn of verlaten, vervallen of opgeknapt met moestuintjes waar groente en fruit worden verbouwd. De sfeer is steeds relaxed. We gaan op bezoek bij zijn vriend Rafa, die met enkele honden, kippen en een zangvogel in de grot woont waar zijn grootmoeder lang geleden is gebo-

ren. Rafa zet koffie en er gaat een joint rond. De zelfverbouwde wiet is niet erg sterk.

Heilige vondst

In dit landschap van schoorstenen die als paddenstoelen uit de grond steken raak ik onder de indruk van de hoeveelheid grotten. Néftali vertelt me dat het er vele honderden, misschien zelfs wel duizend zijn. Ze bevinden zich voornamelijk op twee verschillende hellingen. De helling waar wij staan ligt op het zuidwesten. Het is hier met name zomers erg heet en droog en dus is er weinig en stugge beplanting. De helling aan de overkant, waar zich het Alhambra bevindt, ligt op het noordoosten. Daar is het minder warm en dus veel groener, met bomen en minder erosie. In de goed geïsoleerde grotten is de temperatuur het hele jaar door zo'n 19 graden. Aan een pleintje staan enkele echte maar ondiepe huizen. Binnenin blijkt dat sommige (slaap-)kamers zich dieper in het gesteente bevinden. Deze gemoderniseerde grotwoningen worden vaak door gezinnen bewoond. We passeren mannen die zware zakken cement omhoog sjouwen. Er kunnen hier geen auto's komen en vrijwel alles wordt met mankracht vervoerd. Veel van de 'armeluiswoningen' hebben het prachtigste uitzicht dat je kunt bedenken: op het Alhambra toveren de zon en de wolken steeds ander licht. Het was een Spanjaard die mij attendeerde op *De ongelukkige*, een tragische en dramatische roman van Louis Couperus over het noodlot van Boabdil. Hij beschrijft het Alhambra vaak en uitvoerig en op romantische wijze. Ik lees het dichterlijke werk tijdens mijn verblijf hier waardoor het mijn blik beïnvloedt en ik soms als in een roes door het gebied dwaal. Ik bezoek het Museo Cuevas del Sacromonte, de Sacromonte-abdij en La Ermita de San Miguel Alto, vanwaar je een adembenemend uitzicht hebt

over de stad Granada. Sacromonte betekent overigens 'heilige berg' en ontleent deze naam aan de veronderstelde vondst van relikwieën en de 'loden boeken' aan het einde van de 16^e eeuw. Tot op de dag van vandaag bestaat er onzekerheid over de authenticiteit en betekenis van deze vondst, maar die heeft in ieder geval wel geleid tot de bouw van de abdij van Sacromonte.

Kippen in huis

Terwijl ik voor de derde keer naar María wandel zie ik in de verte Armando, die me herkent en me vanuit de verte aanwijst via welke paadjes ik bij zijn grot kom. Hij is in zijn moestuin aan het werk en geeft me een paar vers geoogste tomaten. Binnen moet er in de afgelopen honderden jaren maar weinig zijn veranderd. Een verdiept gedeelte van de grot dient voor opslag en daar verblijven ook zijn kippen. Hij loopt met me naar María. Hij is geen man van veel

woorden, al rokend steekt hij liever de handen uit de mouwen. Een vriend van Armando vertelt me hoe hij door een groot deel van de wereld heeft gereisd op zoek naar werk. Hij heeft onder andere een aantal maanden in Nederland gewoond en gewerkt. Werkloosheid en armoede zijn in Spanje een groot probleem en het is dan ook helemaal niet vreemd dat veel van deze grotten nog steeds worden bewoond.

Er zal die avond weer muziek zijn en ik ben van harte welkom, zeggen Armando en María. Het is winter, de avonden vallen vroeg. Omdat ik alleen mijn weg terug zal moeten vinden en niet weet of ik me er in het donker ook zo veilig voel durf ik het nu niet aan. Maar ik ben van plan terug te komen, want ik voel me thuis in Granada en ja, ook in de heuvels van Valparaíso, waar ik zoveel sympathieke mensen heb ontmoet. Mensen die hier op hun eigen manier en met weinig middelen het leven vieren. ■

Oefen je
Spaans
met deze
samenvatting

LA RIQUEZA DE LA SENCILLEZ

Las colinas del barrio granadino del Sacromonte tienen las mejores vistas de España. Sus habitantes, algunos de los cuales todavía residen en cuevas, contemplan la grandiosidad de la Alhambra y celebran la vida cada día, aunque tengan poco dinero.

En la acera de uno de los callejones del Albaicín, un guitarrista interpreta su melodía con virtuosismo. Con la Alhambra siempre a mi derecha, sigo subiendo. Paso por el turístico Mirador de San Nicolás, que ofrece bonitas vistas a la Alhambra. Por las tardes, reúne a multitud de visitantes que suben para admirar la dorada puesta de sol sobre el Palacio Rojo. Hay música y baile. Los gitanos hacen llorar y reír a sus guitarras y voces. El flamenco está en todas partes.

Cuevas centenarias

Grandes aperturas en las paredes rocosas, abiertas al mundo o cerradas con cortinas, chapas o puertas sencillas, revelan que me encuentro en las colinas de Valparaíso. Hasta no hace mucho tiempo, el barrio estaba habitado solo por gitanos pero, actualmente, los residentes de muchas de las cuevas centenarias de las colinas del Sacromonte son jóvenes aventureros procedentes de países diversos, que viven durante un tiempo en una cueva, para después continuar su viaje por el mundo. Pero también encuentras familias españolas con niños, inmigrantes africanos y personas con problemas psíquicos o adicciones.

Santas reliquias

Nos cruzamos con hombres que cargan pesados sacos de cemento colina arriba. Aquí no llegan los coches y casi todo se transporta a mano. Sacromonte, el monte sagrado, deriva su nombre del supuesto hallazgo de reliquias y libros plúmbeos a finales del siglo XVI. Hasta el día de hoy siguen existiendo dudas sobre la autenticidad y el significado de ese hallazgo, pero en cualquier caso fue la causa de la construcción de la Abadía del Sacromonte.

Gallinas en casa

Armando me regala unos tomates recién recolectados. En el interior de su casa, muy poco debe haber cambiado en los últimos siglos. La parte más profunda de la cueva sirve de almacén y también aloja a sus gallinas. Es hombre de pocas palabras; prefiere arremangarse y actuar, con su cigarro en la boca. Esa noche habrá música y estoy invitada, pero como no estoy segura de poder encontrar el camino de regreso por mí misma, no acabo de atreverme. Pero tengo claro que regresaré, porque me siento como en casa en estas colinas de Valparaíso, donde he conocido gente encantadora. Gente que celebra la vida a su manera y con muy pocos medios. ■

